

N.V. GOGOL POVESTIRI DIN PETERSBURG

Traducere din limba rusă
de Eusebiu Camilar

Nikolai Vasilievici Gogol (1809–1852) s-a născut într-un sat din Ucraina. După absolvirea liceului, a plecat la Sankt-Petersburg, unde a început să publice, sub diverse pseudonime, în revistele literare ale vremii. A obținut recunoașterea odată cu publicarea volumului de povestiri *Serile în cătunul de lângă Dikanka*, în 1831. I-au urmat mai multe volume de nuvele și povestiri, printre care *Mirgorod* și *Povestiri din Petersburg*. A scris, de asemenea, romanele *Taras Bulba* și *Suflete moarte* și mai multe piese de teatru, dintre care *Revizorul* și *Căsătoria* s-au jucat cu mare succes. Originale și pline de umor, scrierile sale s-au bucurat de aprecierea cititorilor, asigurându-i un loc de cinste în rândul celor mai importanți autori ai lumii.

CUPRINS

Nevski Prospekt	5
Nasul	53
Portretul.....	88
Mantaua	161
Caleașca	204
Însemnările unui nebun	221

Peterburgskie povesti
N.V. Gogol

Peterburgskie povesti
N.V. Gogol

Carte Pentru Toți este parte
a Grupului Editorial Litera
O.P. 53; C.P. 212, sector 4,
București, România
tel.: 021 319 63 93; 0752 101 777

Povestiri din Petersburg
N.V. Gogol

Copyright © 2019 Grup Media Litera
pentru ediția în limba română
Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii
Corector: Cătălina Călinescu
Copertă: Vladimir Zmeev,
Vlad Panfilov
Tehnoredactare și prepress:
Ofelia Coșman

Descrierea CIP a Bibliotecii
Naționale a României
GOGOL, N.V.
Povestiri din Petersburg /
N.V. Gogol; trad. din lb. rusă:
Eusebiu Camilar. – București:
Litera, 2019
ISBN 978-606-33-4073-4
I. Camilar, Eusebiu (trad.)
821.111

NEVSKI PROSPEKT

În Petersburg, nu-i nimic mai frumos decât Nevski Prospekt; pentru Petersburg, el înseamnă totul. Prin ce nu strălucește frumusețea asta de stradă a capitalei noastre! Știu că nici unul dintre palizii ei locuitorii și funcționari n-ar da Nevski Prospekt pentru toate bogățiile din lume. De Nevski Prospekt e încântat nu numai cel care are douăzeci și cinci de ani, mustăți frumoase și surtuc minunat cusut, ci chiar și acela în a cărui barbă încep să iasă firele albe și al cărui cap e neted ca o tavă de argint. Dar cucoanele! O, cucoanelor li-i și mai plăcut Nevski Prospekt! Dar cui nu-i place? Abia ai ieșit pe Nevski Prospekt, și-ți și vine să te plimbi! Chiar dacă ai avea vreun interes, vreo afacere urgentă, odată ajuns aici, uiți de orice treabă. Aici e unicul loc unde oamenii apar fără treburi, unde nu i-a adus interesul sau afacerile mercantile de care e cuprins Petersburgul. Omul întâlnit pe Nevski Prospekt pare mai puțin egoist decât cel de pe Morskaia, Gorohovaia, Liteinaia, Meșcianskaia și alte străzi, care umblă pe jos sau trece în goana birjei

sau a carelei, având zugrăvite pe față lăcomia, zgârcenia sau interesul.

Nevski Prospekt este locul de întâlnire al întregii societăți din Petersburg. Un locuitor din cartierul Petersburg sau Viborg, care nu și-a văzut de câțiva ani un prieten din Peski ori de la bariera Moscovei, poate fi sigur că-l va întâlni neapărat aici. Niciodată nu anuar de adrese, nici un birou de informații nu-ți va da lămuriri mai exacte decât îți dă Nevski Prospekt. Atotputernicul Nevski Prospekt! Singura distracție a Petersburgului, atât de sărac în petreceri! Cât de curat îi sunt măturate trotuarele și, Doamne! câte picioare și-au lăsat urmele pe ele! Și ciubota grosolană și murdară a soldatului rezervist, sub a cărei greutate parcă și granitul crapă; și ghetuța-miniatură, ușoară ca fumul, a cuconiței tinere care-și întoarce căpșorul spre vitrinele strălucitoare, cum se întoarce floarea-soarelui către soare; și sabia zângănitoare a sublocotenentului plin de nădejdi, care lasă pe trotuar o zgârietură adâncă, tot ce e pe Nevski Prospekt exprimă puterea forței sau puterea slabiciunii. Cu ce iuțegală se desfășoară fantastica panoramă, într-o singură zi! Câte schimbări nu suportă el în douăzeci și patru de ore! Să începem cu dimineața, când tot Petersburgul miroase a pâine caldă, abia scoasă din cuptor, și-i plin de bătrânele în rochii și pelerine zdrențăroase, care atîn calea trecătorilor milostivi sau a celor care intră în biserică. În vremea aceasta, Nevski Prospekt e pus înăuntru: proprietarii trupești ai magazinelor și vânzătorii dorm încă, în cămășile lor de olandă, sau își săpunesc obrazul nobil și beau cafea. Cerșetorii s-adună la ușile

cofetăriilor; somnoros, Ganimede, care ieri zbura ca o mușcă, împărțind cești de ciocolată, ieșe acum fără cravată, cu mătura în mâna, aruncându-le pateuri vechi și alte resturi. Pe ulițe, umblă forfota norodul truditor: uneori vezi țărani ruși mergând zoriți la lucru, cu ciubotele aşa de murdare de var, încât nici apa canalului Ekaterininski, vestit prin curățenia lui, nu le-ar putea spăla. În timpul acesta, nu prea-i bine să umble cucoanele, pentru că rușilor le place să pronunțe cuvinte tari, pe care de bună seamă cucoanele nu le aud nici la teatru! Vezi uneori câte un funcționar somnoros trecând cu geanta la subsuoară, căci drumul spre instituția lui trece prin Nevski Prospekt. Se poate spune că în timpul acesta, adică până la ora 12, Nevski Prospekt nu reprezintă pentru nimeni un scop, ci un mijloc: treptat, el se umple de lumea cu grijile, ocupațiile și necazurile ei, de lumea care nu se gândește deloc la dânsul. Mujicul vorbește despre zece copeici sau șapte parale, bătrânele și bătrâni dău din mâini sau vorbesc singuri, uneori cu gesturi foarte elocvente, dar nimici nu-i ascultă și nimici nu râde de ei, afară de băiețandrii îmbrăcați în halate pestrițe, care trec ca fulgerul pe Nevski Prospekt, ținând în mâna niște sticle goale sau niște cizme noi. În timpul acesta, nu-ți ia nimici în seamă felul cum ești îmbrăcat: poți să ai și șapcă în loc de pălărie, iar gulerul poate să se vadă căt de tare deasupra cravatei.

La orele 12, Nevski Prospekt e invadat de pedagogii de toate națiile, care însotesc copiii cu gulerăse de batist. Jones-ii englezi și Cocq-ii francezi, mergând la braț cu copiii încredințați griji lor părintești, le explică

cu o cuviincioasă seriozitate că magazinele au firme, ca să putem să ce anume articole se găsesc înăuntru. Guvernantele, miss-ele palide și slavele roze, calcă impunător în urma fetișcanelor subțirele și vioiae, sfătuindu-le ba să-și ridice un umăr mai sus, ba să se țină mai drept. Într-un cuvânt, la vremea asta, Nevski Prospekt e un Nevski Prospekt pedagogic. Cu cât ne apropiem de ora 2, cu atât se reduce și numărul guvernantelor, al pedagogilor și al copiilor; în sfârșit, locul copiilor este luat de părinții lor distinși, care își duc la braț consoartele slabe de nervi, îmbrăcate în rochii pestrițe și multicolore. Puțin câte puțin, la societatea lor se adaugă toți cei care și-au sfârșit importantele ocupații casnice, adică au discutat cu medicul despre vreme, despre un mic coș apărut pe nas, s-au interesat de sănătatea cailor și a copiilor plini de talente; au citit anunțurile din gazete sau vreun articol important cu privire la cei sosiți sau plecați; în sfârșit, au băut câte o ceașcă de cafea sau de ceai. Acestora li se adaugă apoi cei care au o soartă demnă de invidiat, fiind posesori ai binecuvântatului titlu de funcționari cu însărcinări speciale; li se mai adaugă și cei cu slujbe la Ministerul de Externe, care se disting prin apucăturile și îndeletnicirile lor nobile. Doamne, ce slujbe și ocupații minunate sunt pe lume! Cum înaltă ele sufletul și cum îl desfată! Dar vai! Eu n-am slujbă și-s lipsit de placerea de a cunoaște purtarea fină a șefilor. Tot ce întâlneaști pe Nevski Prospekt e plin de bună-cu-viință, bărbați cu mâinile în buzunarele redingotelor lungi, femei cu jachete de atlas roz, albe, bleu-pal și cu pălării. Veți întâlni aici favoriți unici în felul lor,

aranjați sub cravate cu o artă neînchipuită, favoriți ca atlasul sau catifeaua, negri cum e zibelina sau cărbunele – dar, vai, favoriții aceștia aparțin numai Ministerului de Externe! Pe cei cu slujbe la alte minister, providența i-a lipsit de favoriți negri, aşa că-s obligați, spre marea lor neplăcere, să-i poarte aşa roșcați cum sunt. Veți întâlni aici minunate mustăți, pe care nu le-ar putea zugrăvi nici o pană, nici un penel; mustăți cărora li s-au închinat jumătate din anii cei mai buni ai vieții, mustăți care sunt zi și noapte obiectul unor atenții îndelungate; mustăți pe care s-au turnat cele mai sublime parfumuri; mustăți unse cu pomezile cele mai scumpe și mai rare; mustăți care se răsucesc în timpul nopții pe hârtie velină; mustăți de care cei ce le poartă sunt legați sufletește în modul cel mai mișcător și pentru care sunt invidiați de trecători. Mii de pălării de toate felurile, mii de rochii, mii de basmale multicolore, fine, de care posesoarele lor se simt strâns legate timp de două zile întregi, orbesc pe oricine trece pe Nevski Prospekt. S-ar părea că o mare întreagă de fluturi, ridicăți deodată de pe lujere, se revarsă, asemenea unui nor strălucitor, peste bondarii negri de sex masculin. Veți întâlni aici talii pe care nu le-ați fi putut visa vreodată: subțirele, înguste, talii care nu-s mai groase decât gâtul unei sticle și în fața cărora vă veți da cu respect la o parte, pentru că nu cumva să le atingeți din nebăgare de seamă cu cotul dumneavoastră nepoliticos; inima vă va fi cuprinsă de teamă că nu cumva să frângeți, chiar cu o răsuflare neprevăzătoare, creația aceasta minunată a naturii și a artei. Dar ce mâncăi de cucoane veți întâlni pe Nevski

Prospekt! Ah, ce splendoare! Unele seamănă cu două baloane, încât ai impresia că doamna respectivă s-ar ridica dintr-odată în aer, dacă n-ar susține-o bărbatul; căci a ridica în aer o cucoană e tot aşa de placut și de ușor, ca și a ridica o cupă de șampanie la gură. Nicăieri nu se salută aşa de politicos și de natural ca pe Nevski Prospekt! Veți întâlni aici un zâmbet unic, un zâmbet culme a artei; uneori, veți întâlni un astfel de zâmbet, încât vă veți topi de placere, nu altceva; iar alteori un zâmbet care are să vă facă să credeți că sunteți una cu pământul – și vă veți pleca fruntea; pe când alteori veți întâlni un astfel de zâmbet, încât vă veți simți mai înalță decât vârful clădirii Admiralității – și vă veți înălța capul... Veți auzi aici discutându-se despre concerte, despre vreme, în limba cea mai aleasă și cu sentimentul propriei demnități. Veți întâlni caractere și lucruri de nepătruns. Doamne! Ce firi ciudate întâlnesci pe Nevski Prospekt! Există un soi de oameni care, dacă te întâlnesc, trebuie să-ți privească numai decât cizmele; iar după ce ai trecut, își întorc capul să-ți vadă croiala hainelor. Nu pot înțelege nici până azi de ce fac ei asta. La început, credeam că-s cizmari; dar nu; cea mai mare parte dintre ei au slujbe la diferite instituții, mulți pot scrie rapoarte admirabile de la o instituție de stat la alta, sau sunt oameni care se ocupă cu plimbările, cu cititul gazetelor prin cofetării; intr-un cuvânt, cea mai mare parte dintre ei sunt oameni onorabili.

În acest binecuvântat timp de la 2 la 3 după-amiază, timp în care s-ar putea spune că pe Nevski Prospekt, capitala se pune în mișcare, are loc o importantă expoziție a celor mai bune lucruri pe care le produce omul.

Unul își arată haina luxoasă, cu cea mai bună blană de castor; altul, un minunat nas grecesc; al treilea, niște favoriți neîntrecuți; a patra, o frumoasă pereche de ochișori și o pălărie minunată; al cincilea, un talisman pe degetu-i mic și elegant; a șasea, un picioruș cu o ghetuță fermecătoare; al șaptelea, o cravată care stârnește uimirea; al optulea, niște mustăți care te uluiesc.

Cum bate ora 3, expoziția ia sfârșit și lumea începe să se rărească. La ora 3 o nouă schimbare. Pe Nevski Prospekt apare deodată primăvara; întregul Nevski Prospekt se umple atunci de funcționarii îmbrăcați în uniforme verzi; flămânci, consilierii titulari, consilierii de curte și consilierii de toate celelalte categorii se silesc din răsputeri să-și iutească mersul. Tinerii registratori de colegiu și secretarii de guvernământ și de colegiu se grăbesc să se folosească de timp, spre a se plimba pe Nevski Prospekt, cu un aer care ar vrea să-arată că n-au stat la slujbă șase ceasuri, fără întrerupere. Doar bătrânnii secretari de colegiu și consilierii titulari și de curte merg repede, cu capul în pământ, căci lor nu le arde să se uite la trecători; grijile nu i-au părăsit încă – iar capul lor e o babilonie și o arhivă întreagă de lucrări începute și neterminate. Multă vreme, în loc de firme, ei văd dosarul cu hârtii sau față rotundă a șefului secretariatului. La ora 4, Nevski Prospekt e pustiu, și e foarte puțin probabil să mai întâlnești funcționari; doar vreo croitoreasă cu o cutie în mâna trece strada în grabă; vreo biată victimă a unui grefier filantrop, părăsită de acesta, îmbrăcată într-un palton de dimie; vreun original sosit de curând, pentru care toate ceasurile

Respectă și cu o carte în mână; vreun rus, calfă de atelier, cu barba subțire, îmbrăcat într-un surtuc de bumbac cu talia înaltă și trăind ca frunza pe apă, care calcă respectuos pe trotuar, și-și mișcă și spatele, și mâinile, și picioarele, și capul; uneori vreun mic meseriaș, încolo nu mai întâlnesc pe nimeni pe Nevski Prospekt.

Dar îndată ce întunericul se aşterne peste clădiri și străzi, iar vardistul, acoperit cu o pătură, se urcă pe scară pentru a-și aprinde felinarul, și când prin ferestre uicele joase ale dughenelor încep să se arate imaginile care nu îndrăznesc să apară în plină zi, Nevski Prospekt învie și începe să se miște. E ora misterelor, sub lumina ademenitoare și minunată a lămpilor. Veți întâlni atunci foarte mulți tineri, cea mai mare parte dintre ei neînsurați, în haine și mantale călduroase. La vremea asta, se simte parcă un tel, sau mai curând ceva ce amintește un tel, ceva extrem de nedefinit; pașii tuturor devin mai grăbiți și foarte neregulați. Pe pavaj și pe ziduri apar umbre lungi, ale căror cape te aproape ating podul Politeiski. Tinerii registratori și secretari de gubernie și de colegiu se plimbă mult timp; dar majoritatea bătrânilor registratori de colegiu, a consilierilor titulari și de curte stau acasă, fie pentru că sunt căsătoriți, fie din cauza meselor foarte bune pe care le pregătesc bucătăresele lor nemăoice. Aici îi veți întâlni pe bătrâni respectabili, care la ora două se plimbau cu un aer atât de grav și cu o extraordinară noblețe pe Nevski Prospekt; îi veți vedea pe bătrâni aceștia, ca și pe tinerii impiegați, alergând să se uite pe sub pălăria vreunei dame zărite încă de departe,

ai cărei obraji și buze groase sunt fardate din plin. Multora dintre cei care se plimbă le place să facă lucrul acesta, dar mai mult decât la toți le place vânzătorilor, meseriașilor, negustorilor, care se plimbă în grupuri mari, la braț, îmbrăcați în surtuce nemăști.

– Stai! rostea în vremea asta locotenentul Pirogov Tânărului îmbrăcat în frac și cu pelerină, care mergea cu dânsul. Ai văzut-o?

– Am văzut-o! E minunată, leit Bianca lui Perugino¹.

– Despre ce vorbești?

– Despre ea! Despre aceea cu părul negru! Ce ochi, Doamne! Ce ochi! Totul e o minune la dânsa: atitudinea, conturul, ovalul feței...

– Eu mă gândeam la blonda din urma ei... De ce nu te duci după brunetă dacă ţi-a plăcut aşa de tare?

– O, cum se poate... strigă Tânărul în frac, înroșindu-se; parcă-i dintr-acelea care umblă seara pe Nevski Prospekt? Trebuie să fie o doamnă din înalta societate, spuse el oftând. Numai pelerina de pe dânsa costă vreo 80 de ruble!

– Prostule! îi răspunse Pirogov, împingându-l cu de-a sila în direcția în care se vedea fluturând pelerina tipătoare. Du-te, prostănacule! Nu pierde ocazia! Eu mă duc după blondă!...

Si cei doi prieteni se despărțiră. „Vă știm noi pe toate!“ își spunea Pirogov, cu un zâmbet de mulțumire și încredere în sine, convins că nu există frumusețe care să-i poată rezista.

¹ Pictor italian (1446–1524)